

CLAVDII GA- LENI DE SANITATE

TVENDA LIBER SEXTVS,
THOMA LINACRO
ANGLO INTER-
PRETE.

Quæ in sexto libro de tuenda sani-
tate continentur.

N Quod corporum, quæ prauam sortita sunt
constitutionem, alia equaliter, alia inequali-
ter sunt affecta, & quod inæquales cōstitutio-
nes longè deteriores sunt equalibus.

Præcepta quedam ad sanitatem tuendam, ei, qui
conuenienti tempore non potest corporis salu-
ti prospicere.

Quo pacto quis eis possit prospicere qui praua sunt
corporis constitutione.

Quo pacto hi possint diu sani seruari, qui quum
otio se ipsos comodè curadi non careant, equali
omnium corporis partium intemperie laborât.

L I V D huius de sanitæ tuen-
da speculationis argumentum
hoc libro inchoaturus, repeten-
da censeo eorum quæ hætenus

tra-

tractata sunt capita, quæ utiq; dicēdis sunt
 necessaria. Igitur primū diximus quid sit
 sanitas: secūdo loco generalis eius descri-
 ptio posita est: tertio quēadmodū seruari
 5 ea possit, est proditū. Ad hæc illud adiectū,
 animalium corpora ppetuò mutari: indeq;
 adeò necesse est sanitatē eorum quæ aliās
 corrūpi periclitetur, nostræ procurationis
 indigere antequam tā notabilis mutatio
 10 fiat, vnde iā manifestè egrorēt, procuratio
 nē verò nō aliunde cōstare, q̄ ex cibo po-
 tioneq;, quibus quod de substātia corporis
 decedit, reficiatur. Altera incurabilis esse
 demonstrata mutatio est, scilicet quæ pro
 15 atatis ratione accedit: propterea quòd cu-
 iusq; animalis corpus à prima genitura ad
 exitum vsq;, toto interueniēte tēpore sic-
 cescat. Cæterū qui salubrē viuēdi rationē
 ignorāt, credibile est hoc citius, quàm pro
 20 naturę ratiōe interire. Quoniā autē (vt di-
 ximus) necesse est omne genitū animal nu-
 triri: substātia verò ciborū vniuersa, in nu-
 trimētū nō abit, ac proinde vitiosum quid-
 dā ex supuacuo ei⁹ relinquitur, quod pro-
 25 priè excremētū vocāt, preparatæ à natura
 quēdā corporis partes sunt, quę id secernāt
 atq; emittāt. Plurima verò quum sit in na-
 turis corporum differētia, rationabile est
 suā esse cuiq; sanitatis tuēdæ prouidētā.

Pr

Primum igitur eo homine qui optimo sit statu, pro materia tractationis proposito: quemadmodū hunc quispiam in sanitate custodiat, tradere studuimus. Quum autē variæ occasiones sint, quibus secūda valetudo variè conuellitur: eū, qui optimo cor

† *Mēdosē* poris sit statu, vni sibi vacāte. Jac ab omni *legitur in* ciuili negotio liberum in sanitate seruare *Græc. cod.* proposuimus. Atq; hunc quidem quum in *impressis* primis quinq; libris, quemadmodum quis *10*
ἐκ τῆς φύ- à prima ineunte ætate, ad vltimā vsq; se-
λὰς τῆς nectutē in sanitate custodiat, docuerimus:
ἐκ τῆς 20- nūc ad eos veniemus, quibus per negotio-
λὰς τῆς rum qualitates, esse, bibere, atq; exercitari
legitur in debito tempore non licet: prætereā ad eos *15*
πeteri. qui statim ab ortu valetudinariū corpo-
 ris statum sunt sortiti. Sanè breuior erit de
 his sermo, quàm prior: quāuis suapte natu-
 ra longior sit, proptereā quòd plurimarū
 materiārū vires, quibus ad secūdæ valetu- *20*

† *In græc.* dinis tutelam vtimur, prædictæ iam sunt.
ἐστὶν ὁ δὲ Nā quū frictione, balneo, exercitatione.
ἡ τῆς cibo, potionē, † fomēto calido frigidoq;,
καὶ τῆς veneris tum vsu, tum abstinentia, & si quid
ἕωκ id est aliud eiusmodi est, mutationes fieri cor- *25*
καὶ τῆς calefactio poris cernamus: vtq; horum omniū vires
 nibus, & (vt dixi) prius sunt proditæ. Vitiosi autem
 frigefactio- corporū status, genere duplices sunt: quū
 ctionibus. elemētares, & primas corporis particulas,
 qu

5 quas Aristoteles *ὁμοιομερῆ*, id est similes
 vocat, alii æquabiliter, alii inæquabiliter
 attēperatas habeant. Dico autē æquabili-
 ter temperari, quum ad aliquam intempe-
 10 riem versæ æquabiliter corporis particule
 omnes, aut frigidiore iustò, aut calidiores
 sunt redditæ, aut sicciore, aut humidiores,
 aut per coniugationem quædā calidiores
 simul, & sicciore: quædam humidiores, pa-
 15 riter & frigidiore, & quædā humidiores,
 & calidiores: quædā sicciore, & frigidio-
 res. Quinetiam in instrumētaliū partiū
 compositione, quædam æquabiliter, quæ-
 dā inæquabiliter sunt cōditæ. Ac primū
 20 quidem dicam hīc quoq; , qui status corpo-
 rum sunt maximè valetudinarii, sicuti &
 prius [qui maximè sanus esset] ostēdi. Ve-
 rū is vnicus erat, etenim in omniū rerū
 genere, quod optimum est, id vnum est: vi-
 25 tiosa verò plurima sunt. Duplex tamen est
 eorū secundū genus discriminē, ceu vt paulò
 antè dixi: aliis simili intēperie omnes par-
 tes habentibus, aliis dissimili. Atque eo-
 rum quidem quæ similem intemperantiā
 30 habent, ea pessima esse cōstat, quæ has va-
 lidas habēt, ac potissimū frigiditas simul,
 & siccitas. At quibus inæqualiter se habent
 corporis partes, horum numerare quidem
 varietates facilè nō est. Caterū illa quo-

que duplici genere speciēve, siue quouis alio modo nominare velis, variare licet. Nam maximè quidem ea morbis patent, quorū principes maximè partes contrariis tēperamētis sunt affectæ: minus obnoxia

† *Mā vō-* valetudini sunt, quibus diuersæ à principi
e: & id est, bus partes ita se habent. Equidem aliquos
non prin- iam vidi, quibus vëter frigidus erat, caput
cipes par- calidum: sicut cōtrā, quibus caput frigidū
tes. erat, venter calidus. Vidimus autem & ex 10
 accidenti, nō primū, nec propria tempe-
 ramenti ratione assiduè afflictum bili ven-
 trem, qui alioqui non erat natura calidus:
 equè verò, & refrigeratum alterum, quan- 15
 uis non esset natura frigidus, ad eūdē mo-
 dum & caput, & iecur, & lienem, atq; etiā
 alias partes, aliarum quandoque intempe-
 rātis affūci: quum aut ipsæ haudquaquam
 læsæ in proprio temperamento essent, aut
 etiā contrarium planè, quàm aliæ affectū 20
 haberent. Primū ergo de iis verba faciā,
 qui æquali sunt intemperie: idq; ab iis qui
 præcalidi sunt, auspicatus. Sanè dictū à no-
 bis in libro de Tēperamentis est, fieri non
 posse vt intemperies quolibet, sola diu du- 25
 ret: quando ipsa sibi ipsi alteram ex neces-
 sitate asciscit: indeq; factū, vt pleriq; me-
 dicorum quatuor tantū esse intemperan-
 tias putarint, easq; cōpositas, simplices ve-
 rò

- 70 ne esse quidē. Nam & calidam, dum hu-
 miditates semper cōsumit, parere siccitatē:
 & frigidā, dū nihil absūmit, † humoris in- † *πρὸς ὑγρὸν*
 cremento quodammodo conferre. I eodē *φρὸν ὑγρὸν*
 85 modo & siccam, per eas aetates, quibus au- *τιτῶν*, id est
 gescit animal, calidius ipsum semper effi- *humidita*
 cere: quibus verò decrescit, refrigerare: & *tem sub-*
 ficcare quidē solidas corporis particulas, *nutrire.*
 cōgerere verò abūdantiā excrementorum.
 10 Simili modo si humida cū modicē calida
 cōierit, existere aliquādo in vtrāq; opposi-
 tione mediam temperiē, vtrāq; oppositio-
 nem intelligo, & quæ ex calido ac frigido
 cōsistit, & quæ ex sicco & humido. Erit aut̃
 15 medii tēperamēti (quod *ἡμετέριον* Græci vo-
 cāt) eiusmodi intēperantia in ipso precipui
 vigoris tēpore, quā *ἀκμῆς* Græci vocant:
 sed & in remissionis tēpore prout ipsi con-
 uenit. Optimā nanq; temperiem in adole-
 20 scentia corpus obtinet: reliquæ omnes æta-
 tes deteriores hac sunt, vt prius est osten-
 sum. Atq; hoc etiam meminisse cōueniet,
 vnū id quoq; ex iis quæ dicta sunt. Quum
 enim duplices actiones in animalibus sint,
 25 certē corporales pueri præcipuas obtinēt:
 quæ animi sūt, ea q̃ à pueris ad remissionē
 vsq; succedit ætas. Nec tamē est has ætates
 annorū nūero circūscribere, quēadmodū
 nōnulli fecerūt: nisi fortē ī latitudine qua-

dam. Ergo pubescere quidē incipiunt alii, ubi quartumdecimum annū expleverunt: quidam vno pōst anno, aut etiā amplius. Initium præterea remissionis nōnulli habent statim à trigesimo anno: nōnulli post quintum & trigesimū. Ac robur qui-

† Medosè dem omnibus miuitur post ipsam summi
legitur in vigoris ætatem: non tamen hi sanitatem
græ. codi. amittunt, tamen si minus hanc, quàm antè,
impressis laudabilem habèt. Caterùm hanc habèt, IO
ἐμὴν προ † non solùm vsq; ad initium senectutis, ve-
ἐ μὲν. rum etiam in ipsa senectute tota: quæ ipsa
† In vete- quoque quibusdam naturalis esse morbus
ri legitur videtur: quum enim nec dolore anguntur
μὴ πᾶσι πᾶσι ἀ- vilo, nec vllā actionū earū quibus ad vitæ
ἐσθλόν. id 15
est non o- † omnino imbecillam] habent, vtiq; sani
mnino im- sunt, sanitate quæ senectuti sit cōgrua. Me-
becillam. minisse enim profectò oportet, eorū quæ
Et paulò de sanitate demonstrata sunt: nempe quòd
post legen- ampla sit eius latitudo. Iam si tertia quoq;
dum est, corporis affectio est, quam neutrā Hero-
ὕγιατον- philus appellat, quæ in iis, qui è graui eua-
σιν. pro δ- serūt febri, cōualescēdi tempore cernitur,
γίαινοσσαν & senili ætate: omnino extra morbū senes 25
et οἰκτιᾶν erūt, actiones tamē perinde, vt ii qui in flo-
pro δὲ οἰ- re ætatis sunt, firmas valentesq; nō habe-
κτιᾶν. bunt. Verùm si ad vidēdum, audiendū, in-
grediendū, aliāq; faciēda, quæ seni expe-
diunt

diunt, nullo deficitur corpus: etiam hoc rationabiliter senis sanitatē nomines, utiq; totum hoc iungens, senis sanitatē nō absolute sanitatem. Hæc enim propter ipsam actionū virtutē integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas querimoniis nō vacat, quāvis enim omnes actiones habet, nullam tamen validam habet. Atque adeo illa pars artis quæ de senum ductu instituitur, huc tantum cōsilia dirigit, ut sanitatē

† *teorum*] quatenus fieri licet, tueatur. Cor- † *Hæc par*
 pora verò, quæ à prima statim genitura *ticula non*
 pronū ad morbos statū sortita sunt, ea pla- *est in Græ*
 nè ad senectutē nunquam perueniunt: aut *co, sed di-*
 si quando peruenerūt, vno saltem diutino *minutè le*
 morbo penitus laborāt. Proposuius autē *gitur in*
 in hoc libro de iis differere, qui vitioso cor *Græc. cod.*
 poris sunt statu, atq; hos quēadmodum sa- *impresis,*
 nos plurimū tueamur, disquirere. Ergo ini *tuū dicitur*
 tio ab iis sumpto qui parē in omnibus cor- *ap, p tuū*
 poris partibus intēperiem habēt: primū *περὶ τῆς*
 de iis agamus, qui calidius temperamentū *δυσίας. id*
 sortiti sunt, cæterū in humiditate ac sic- *est senile*
 citate modicè se habēt. Ac talis quidē cor- *sanitatē.*

poris natura ab initio statim magis apparet sana, quā ea, quæ in vtrāq; oppositione, vitiosa est, vtrāq; oppositionē intelligo, & quæ ex calido & frigido consistit, & quæ ex humido & sicco. Eadē dentes edet

citius, & citius articulata vocē proferet, & citius ingreditur, & singulis annis ad portionem increfcet, poſtea verò quàm adoleſcentiæ annos cōpleuerit, exinde ad remiſſionem vſq; manifeſtè calidior apparebit ſic, vt tū morbis, tū ſymptomatis, quæ à bili oriūtur, facile ſit obnoxia. Multus nāq; calor dū humorē abſumit, ficcius tēperamentū reddit. At quū florens iam ætas itē calida ſit, nimirū cōpoſita eorū temperies, 10 calida ſimul, ſiccaq; erit. In talibus autem tēperamentis, bilis abundare tū pallida, tū flaua ſolet. Ergo qui hac natura ſunt, ad ætatē vſq; adoleſcentiæ, ſimiliter educandi ſunt, qui optimæ ſunt naturæ: de quibus 15 dictum in præcedentibus eſt. Poſtea verò quàm abſolutū eorū corpus ſit, conſiderare oportet, vtrūmne bilis excrementū illis per aluum expellitur, an ad ſuperiorē ventrem ſit propēſum. Si enim deorſum fera- 20 tur, conſtat nō debere eſſe ſolicitos: ſin ſuperiorem ventrem petat, per vomitum eſt emittēdum, ſcilicet longè valere iuſſis philoſophis iis, q̄ vomere ex aqua tepida poſt exercitationes ante cibū vetant. Nam vi- 25 no nec ipſe ſanè tunc eſſe vtēdū ſuaſerim, niſi difficulter id faciant ex aqua. Quippe eiufmodi quædam corporū naturæ ſunt, quibus vtiq; vinum dulce, ſed vbi aquam præ

- præbiberint, est concedendum. Præterea
etiam magis, vbi temperamentū eorū ab
initio calidius ficiusq; fuit, vomitio petē-
da est: propterea q̄ magis etiam hi biliosi
5 sunt, in præcipui vigoris etate. Quin & ex-
exercitari his vtilius est, non acutis exercita-
tiōibus & præuegetis, sed potius tardis, &
mollibus: sunt enim omnes qui hoc statu
sunt, graciliores. Acutæ verò exercitatiōes
10 consensu gymnastarū omniū extenuāt: lē-
tæ contrā corpus implent. Sunt verò ex iis
qui impēsē calido tēperamēto sunt, & qui
exercitari prorsus nō desiderant: sed abun-
dē his satisfaciāt in ambulatione, balneū, & † Mēdosē
15 mollis ex oleo frictio. Acre namq; & mor- *legitur in*
dax calidum id est, quod ab his exhalat nō *Græc. cod.*
humectās, quale ἀτμῶδες Græci vocāt, nec *impressis*
suaue citraq; morsū: hos verò à cibis quo- *περιπαυ*
que balneum iuuat. Quidā verò eorū in- *τότοι id*
20 credibile est, quā obesi sunt redditi *est de om-*
extali victus ratione. Antiquum autem vi- *ni, pro πε-*
num inimicum his est: albū verò ac tenue, *et πικρὸν*
idoneum est. Aestimandū autem in omni- *τις*
bus est, qui à cibo lauātur, num in dextera
25 præcordiorum parte, vbi sitū iecur est, do-
lorem aliquem, aut grauitatē, aut tensio-
nem sentiāt. Eiusmodi nāq; corporum sta-
tus iecinoris vitiis tentari solet, si balneo
post cibū vtātur. Ac si quādo eiusmodi ali-

quod vitium sentiunt, illico dandū aliquid
 est eorum quæ obstructum iecur liberent,
 abstinendūq; ab iis cibis qui crassum effi-
 ciunt succū, ac potissimū si iidem gluti-
 nosi sint. De his dictū abūdē nobis est tri-
 bus libris, quos de alimentorū viribus scri-
 psimus: prætereā in eo libro, quē de euchy-
 mia, & cacochymia, id est cibis boni &
 mali succi, edidimus: itēq; in libro de ex-
 tenuate victus ratione. Quippe qui dolorē
 in iecinore sentiunt, iis tali victus ratione
 vtēdū omnino est, quoad dolor se remise-
 rit, & dextra præcordia leuia quodāmodo
 sentiant. Vtile sanē fuerit & liquorem in
 quo macerata sit absinthii coma, offerre: 15
 prætereā quod tum ex ea, tum ex aniso, &
 amaris amygdalis conficitur: quod etiam
 bibere ex oxymelite præstat in eo tempo-
 re, quod inter surgendum à somno lauan-
 dumq; interuenit. Nam & postquā confe- 20
 cta sunt quæ ex ventre ad iecur reddūtur,
 talia exhiberi præstat, & temporis aliquid,
 †Medosē eorum operante cibum sumēdum, dari,
 legitur in non inutile est & medicamētum quod dia
 Græc. cod. calaminthen vocant, cuius compositionē 25
 impressis in quarto horum commētariorum scripsi-
 mus. Verū in biliosis temperamentis, ca-
 uere oportet huius assiduum vsum. Sed &
 siquādo horum quispiam eo, propter ieci-
 nor

noris obstructions vtitur, vtilius est ex
oxymelite id bibat. Porro alimēti species,
fiquis horum temperamentum vertere in
melius studet, contraria esse intemperatīa
5 debet. Sensim verò id fiet citra noxam, si
& præsint medicus, & qui curatur ita sit à
negotiis liber, vt omnia suo tēpore pera-
gat. Nā qui in rebus ciuilibus versatur, &
multis negotiis distringitur, huic tutius
10 est, vt nec tētet tēperamentū suū mutare,
sed accōmoda sibi nutrimēta sumat. Por-
rò apta sunt humidis quidē humida, & sic-
cis, sicca. Nutritio enim fit, quū is, qui nu-
trit, cibis corpori, quod alit, assimilatur.
15 Citius autē assimilātur sicca siccis, & humi-
da humidis. Quibus verò æquale tēpera-
mentū est, iis quāto iucūdius fuerit quod
comedūt, tanto utiq; fit magis nutriēs. At
qui inæqualē tēperie sunt sortiti, ita vt his
20 aliud iecinoris tēperamentū sit, aliud ven-
tris, aut alicuius eorū, quę circa iecur sunt,
iis diuersum est quod assumptu iucundum
est, ab eo quod cuiq; particulæ est idoneū.
Quoniā aut ostēsū est, duplex esse quod
25 singulis cōueniens est: aliud quod secūdū
simplices qualitates, aliud quod secundum
rotam substantiam, quod simplicibus qua-
litatibus maximè aptum est, id qualēnā sit
superius paulò est cōprehensum: idq; seu

mutare intemperiem per potiū velis, seu cedere cogaris propter negotia. Quod ex tota substantia idoneum maximè est, sola experiētia discernitur. Ac maximam quidem vim habet, ad ea, quæ eduntur, bibunturq; 5 non in ventre modò, sed etiā toto corpore cōficienda, totius substantiæ cōuenientia: cuius ratione nutrimēta animalibus, & varia, & speciebus multū inter se diuersa habētur: quū nulla similitudo sit eius quod 10 ex palea, & herbis accedit ei, quod ex ossibus & carnibus, nulla societas eius, quod ex pane est, cum eo quod ex cicuta, & veratro, nā & hæc animantiū quibuscūq; nutrimenta sunt. Fiūt autē qualitibus conueniētiæ, utiq; si seruare tēperamentū studes: humidis naturis humectate cibo maximè quadrāte; siccis verò, eo qui siccet. Sin alterare placet, cōtrariis. In eo autē qui est in calido, frigidove ad intēperantiam lapsū, 20 contraria dare semper expedit: quū & efficacissimè eiusmodi intemperies sint, & (ut ita dicam) magis, quàm quæ ex siccitate & humiditate cōsistunt, potentes: quippe quū facile similibus nutrimētis in morbosam 25 intemperātiā abeant. At si siccius quoduis membrum efficias, nihil manifestè lædes, pari modo nec si humidiori suam humiditatem serues. Euidenti verò argumēto

totibi & ætates sint. Quæ enim à primage
 nitura adolescentiam vsque habentur, hu-
 midissima iis caro est: senili ætate impen-
 se sicca. Meminisse verò in huiusmodi ser-
 5 mone oportet eorū, quæ in opere de Tem-
 peramentis sunt scripta: scilicet, ne quis exi-
 stimet qui superuacuis excrementis on-
 rantur, hos humido tēperamento esse, quæ
 res eos qui senectutem frigidam, & humi-
 10 dam putarūt, falsos habuit. Non enim ipse
 particulæ senum, humidiorē temperamē-
 to sunt, sed ipsæ capacitates, quæ inter cor-
 pora patent: tum senum, tum eorū qui hu-
 midis morbis laborant, superuacua hu-
 15 miditate implentur. Porro cuiusmodi fic-
 cus morbus sit, certa sciētia cognoscet, qui
 librum quē de Marasmo inscripsimus, di-
 ligenter relegerit, nō semel bisve, nec tran-
 scurrēs, sed singulis insistent atq; intētus.
 20 Sanè qui hæc cōmodè leget, hunc exerci-
 tari prius conuenit, in secundo de tempera-
 mētis libro, in quo demonstratum est senis
 tēperamētū ficcū esse. Verū quod in
 præsētia nobis propositū est, calidus iusto
 25 corpus, siquidem in prima constitutione
 medium humiditatis ficitatisq; habitum
 habuerit, omnino id in incrementi statu
 (quam ἀκμήν vocant) ficcū efficitur, idq;
 tum magis, tum celerius, si etiā natura sic-
 cius

cius erat. Sed & senescet idem citius, quāto
 utiq; ad summum incrementū peruenit ci-
 tius. Nam quū omnes in remissione æta-
 tis siccescimus: ratio est, vt qui natura sit
 siccior, in senilis intēperantiæ siccitatē ci-
 tius perueniat. Hi ergo in præcipui vigo-
 ris ætate potissimū humidā victus ratio-
 nē postulant, cuius formulā proximē de-
 scripsimus. Perficitur enim humectatibus
 cibis ac balneis, tū exercitationum & quæ 10
 †*ovv* †*ivap* †præceleres, & quæ multe sunt, abstinētia.
 †*i. valide.* Hi adeo æstatis tēpore, & citius lauātur, &
 à cibo iterū: pdest his & frigida potio. At
 venus siccis tēperamētis est inimicissima.
 Virāde quā maximē his sunt exustiones, 15
 & lassitudines, & solitudines, & vigilia,
 & motus omnis celer. Iracūdia verò, quū
 biliosas naturas maximē accēdat, acutas fe-
 bres parit. Itaq; quæ victus ratio iis lauda-
 tur, qui status incrementi tēpore temperie 20
 sunt calida, humiditatē tamē ab ortu me-
 diocrem habebāt: hæc iis qui natura calidi
 sunt & sicci, magis cōuenit. Nec dubiū est
 quin modus quoq; excessus superātis ele-
 mēti imprimis cōsiderādus sit. Siquidē ea- 25
 tenus intendere, remittere, aut augere vi-
 ctus speciē oportet, quatenus supra natura-
 lē habitū aucta diminutāve sunt tēperamē-
 ti elemēta. Quapropter si eorū qui natura
 hu

humidiores, calidioresq; sunt, mutare tē-
peramentū ad frigidiorē ficioremq; spe-
ciem libet: cōtrariam his victus rationem
exhibeas oportet, sin id custodire placet, si
5 milē. Sanē eiusmodi naturæ in puerili æta-
te fluxionum, & redūdantiæ morbis maxi-
mē tētantur, itemq; putredinis, quo magis
& pluribus exercitationibus, & exacta vē-
tris cōcoctione indigent. Quidquid enim
10 in hoc corrūpitur, id toti corpori morbo-
rum putredinis occasio fit. Itaq; & ante ci-
bum bis terq; hi si lauēt, ac calidis spōte or-
tis vtātur: maximum inde cōmodum sen-
tiunt, quippe huc dirigitur in his cōsiliū,
15 vt ipsas animalis particulas seruem⁹ humi-
das. Quæ res omnis temperamenti cōmu-
nis est, si modò cōtraria ratio omnium ani-
mantiū corpora citius ad senectutē perdu-
cit, ipsaq; fit, cuius culpa omne genitū cor-
20 pus mortale fit. Quippe si fieri posset, vt tē-
peramētum corporis humidum perpetuò
seruaretur, verus sophistæ (cuius inter ini-
tia operis meminī) sermo esset, qui sibi au-
scultatē promissit immortalē fore. Sed quo
25 niā naturæ progressum, qui est ad siccita-
tē, effugere corpori nō licet, vt antè docui-
mus: idcirco senescere nobis corrumpiq;
necesse est: erit tamē id maximē diutur-
nū, quicquid erit minimē siccātū. Verūm
cū

cum humida victus ratio excremēta, & suc-
corū abūdantiā pariat, difficile est ita me-
diocritatem seruare, vt neque morbi inci-
dant, neque senectus maturetur. Quod ta-
men ad ipsius temperamēti rationem atti-
net, qui maximē sunt humidi: ii maximē
sunt longæui. Idem & sanitate. vbi corpus
ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur, &
cæteris qui parem ætatem agunt, valentio-
res ad extremum vsque senium sunt. Ideo-
que ferme tū medicis omnibus, tum philo-
sophis, qui corporis elementa diligēter in-
uestigarunt: temperamētum id laudatum
est, imò etiam vnum id proinde secundum
naturam se habere, quibusdam est visum. 15
Nam quanquā in principio sit deterius, tē-
pore tamē reliquis præstātius euadit. Quò
magis qui tuendæ huius corporis sanitati
præficitur: iis, quæ ab ipso desluūt, prospice-
re debebit tum exercitatione, vt dixi, tum 20
balneis ante cibum pluribus, tum verò iis
quæ per ventrem, & vrinas redduntur, ex-
cernendis. Nec prohibet præterea quic-
quam, quin & apophlegmatismis & purga-
tionibus aliquando vtatur, anteq; omnia 25
cibis boni succi, ac vini potione quod vri-
nas promoueat. Et de calidis quidem tēpe-
ramentis abundē dictū est: de frigidis de-
inceps agēdum. Sunt porrò & horum tres
sum

summæ differentia, nam aut modicè se habent in altero cōtrariorum pari, ita vt nec humidi sint nec sicci: aut alterum in his redundat, vtiq; vel siccū vel humidum pessima tamen meritò sicca temperatura est: quippe quod temporis spatio senescētibus accidit, id iis statim ab initio contingit. Ergo istos humectare calefacereq; oportebit. Id fiet exercitatione modica, & nutrimento humectate, ac calido: præterea vini calidi potione, & somno liberaliore: illud interim prouidētibus nobis, vt excrementa omnia, quæ vel ex cibis, vel ex potione proueniūt, quotidie expellantur. De venis vsu dictū supra est, eā omnibus qui sicco temperamēto sunt, inimicam esse, nunc verò etiā ex hoc numero potissimū aduersa est iis, qui supra siccitatē frigidi quoque sunt. Nā innoxia venus iis tantū est, qui calidi humidiq; sunt, tū verò qui genitura naturaliter abūdāt: de quibus inter inaequalia tēperamēta mox dicetur. Malum verò & illud frigidū temperamētū est, quod cū humiditate cōiūgitur: maximeq; id fluxio nū morbis est obiectum. Succurritur huic & balnei abstinētia, & exercitio & tenuiore victu, & vnctionibus, quæ modicè calefaciāt: quarū forma narrata pri⁹ est vbi, de lassitudine egim⁹. At qui frigidi natura sunt,

cæ

cæterum in ficci humidique; temperatura modicè se habet: minus ii vel ad sanitatē, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui in illis sunt intemperati. Horum igitur excitare: firmareque; calorē expediet. In humiditatis

† Mendosè verò ficitatisque; specie, † tota victus ratio legitur in media est exhibenda. Atque hæc mihi omnia *græc. codi.* de is dicta sunt, quos æqualis intemperies impressis premit, hoc est quibus omnes corporis partes ad calidius, vel frigidius, humidius, vel *ὑλῆς, pro* ficcius, similiter sunt inclinatae. De iis verò paulò post qui inæqualem corporis constitutionē habent, non potest paucis differi, propterea *pro μίσθῳ* legēdū est quòd numerosæ horum varietates sunt: quū *μεωνεκλι* aliis alia particula malè temperata sit. Sed *ἡδου*, ut & si duas tantum quis intemperatas habeat, habetur in harum quoque varietates non paucæ sunt, *reteri.* proindeque; quum prius docuero quæ nam iis exhibenda sint, quibus inculpatus quidē est corporis status, viuunt autem vitam seruabilem, siue negotiosam, siue quouis modo aliter appellare placet, ab iis verò quæ nam iis qui æqualem intemperantiā habent, in simili viuendi genere: transibimus dehinc ad eos qui inæqualem in corporis partibus statum habet. Ergo salubris, & inculpatus corporis status in latitudine (ut sæpè dictū est) intelligi debet, sicuti etiam ipsa sanitas. Nam neque; sanus esse quisquā nostrum vid

videri potest, ea saltē, quę omnino inoffen-
sā inculpataq; sit sanitate: neq; inculpabili
esse corporis statu. At sanos esse dicūt, qui
nec parte aliqua corporis dolent, & ad vitę
munia haudquaquam sunt impediti, pari
modo & corporis statu illæso esse, quū nec
ab externis occasionibus facilē in morbos
incidunt, nec ab internis. Illo nimirū pro-
re certa prius definito, assiduē ægrotare
aliquos nō ob proprium corporis statum,
sed propter vitiosam victus rationē, dum
aut in desidīa vitam exigunt: aut nimium
laborant: aut in ciborū qualitate, quanti-
tate' ve, aut tēpore peccant: aut exercitium
aliquod noxiū exercent: aut in somni mo-
do, aut veneris immodico vsu falluntur:
aut etiā ægritudine animi, curisq; parum
necessariis se macerant. Quippe non pau-
cos nouimus eiusmodi de causis, quotan-
nis ægrotare, quos tamē nō dixeris vitioso
corporis esse statu: sicut eos qui quū nullo
horum, quæ recensui, deliquerunt, tamen
perpetuō ægrotant. Ergo primū propo-
situs sermoni is esto, qui corporis statū in
latitudine inculpatum habet, quiq; alteri
uiuēs, toto die ministrat, aut maximo ma-
gistratui, aut monarchæ, cæterū ad ex-
tremū diei, liber à domino discedit. Quo
loco rursus definiendū nobis est, quem si-

nem diei dicimus, quando aliàs lectori sermo noster imponat: nisi certa distinctione sequetur. Si enim dixero abire tum primū hominem ad corporis sui curam, quum sol occidit, nec adiecero quo die id velim circāne solstitium aestiuū an brumam, an circa æquinoctia, an alio quopiā tēpore, quod dictis interuenit: nō possunt cōmoda praecepta tradi. Romę enim maximi dies ac noctes, paulò maiores quindecim æquinoctia libus horis sunt, cōtrā, minimi, paulò intra nouem. In magna verò Alexandria maximus dies quatuordecim horarum est, minimus decem. Ergo qui in breuissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio occidēte sole redit, huic fricari per otium, & lauari, & modicè dormire licet. Porro nemo est, cui nec in maximis, nec etiā his, liceat aliquid mediocriter agere. Nec ipse profecto quēquam noui tam infelici vitę sorte. Antoninus enim, qui imperatorū quos ipsi vidimus, promptissimus ad curā corporis venit, t̄breuissimis diebus sole occidente in palestram ingreditur, lōgissimis autem hora nona, aut ad summū decima. Quare licet iis qui illi in diurnis officiis assunt, ubi discessere reliquo diei tempore corporis curam agere: ita vt sole, occidente ad so-
mmum se conuertant. Nam quum minima
nox

† In grec.
codic. im-
pres. legi-
tur μα-
κρῆς. i. lō-
gis, tamen
melior le-
ctio vide-
tur μί-
κρῆς, sicu-
ti vertit
interpres.

nox nouē horas æquinoctiales æquet abunde iis fuerit, si id totum tempus in somno fumpserint. Ergo videndum est assuetus ne per ante actam vitā exercitationi talis minister fuerit, an citra exercitationem lauari. Nam sunt qui ne frictionē quidem sibi adhibeant, sed protinus perfusi oleo, balneum ingrediantur, aut etiam frigili tantum arrepto, quo sudorem in ipso balneo destringant. Ac nonnulli quidem hanc consuetudinem modicē ferūt, ita vt aliqui eorum, nec assiduē agrotēt, [nec longo tempore.] vtrique quibus libera corporis transpiratio est *ἰσχυρὸν πνεύμα* Græci vocant, eodem aliqui tum medicorum, tum gymnastarū *ἀσπαστικῶν* Græcē appellāt. Quin dictum & ab Hippocrate est huic generi hominū sanitatē magis cōstare, ait enim: [Laxitas corporis ad transpiratum, quibus plura per cutim feruntur, salubrius: quibus pauciora, minus salubre.] Hāc corporis naturam ad aliā consuetudinē transferre nō oportet, sed nec vllā omnino aliā naturā, †Mendosē nisi quē longo iam tēpore agrotat. Quod *legitur in* si qua assiduē agrotet, disquirere in ea *græc. cod.* causam conueniet. Ea inuenietur, si initiū *impresis,* inquisitionis ab ægritudinis specie *corpe- ἰσχυρῶς,* rimus. Quicquid enim eorū quæ *†in ipso pro de as-* sunt, corpus affligit, duplici id occasio- *Joīs.*

ne oritur, aut redundantia, aut succi vitio.
At si quidem redundantia vitiiis agrotare
videbitur, huc vniuersa tendet victus eius
ratio, vt succos ad cōuenientē modum re-

**In veteri
cod. legi-
tur in πωρ
απισους. i.
vt opti-
mos.*

uocet: sin ex succorum vitio, *vt pares Ieos 5
faciat. Prius autē specialiter dicetur, quē
admodum prospiciēdum mediocritati sit,
quæ in quātitate spectatur: pōst, quemad-
modum æqualitati, quæ in qualitate cōsi-
sit. Itaq; iam de priore agamus, ducto tan 10
dem ad principium sermone, vbi quod ex
corpore exhalat minus est iis, quæ accepit,
redūdātia oriri morbi solent. Ergo pros-
ciendū est, vt eorū quæ eduntur, ac bibun-
tur, respectu eorū quæ expelluntur, conue- 15
niens mediocritas seruetur. Sanē is modus
seruabitur, si pōderabitur à nobis in vtrisq;
quantitas. Qui enim balneū statim ingre-
diuntur, iis postea frictione vti, atq; etiam
prius paulū dimoueri: qui verò hæc prius 20
obierint, paululum etiā hæc ipsa inaugere,
suadebimus: detrahēre verò de nutrimentī
vel quātitate, vel qualitate, vel etiā vtraq;.
Qui enim celeriter notabilem abundan-
tiam acervant, iis de vtraq;: qui non cele- 25
riter, aut nō notabilem, iis de altera dem-
ptum, esse sat fuerit, vtra videlicet homo
ipse potius voluerit. Ac quemadmodū de
quātitate dematur, notum est, de qualitate
demi

demitur, quum exigui nutrimenti cibus
 apponitur. Siquidē nō pauci siuilla nutriti,
 celerrimē copiā acervant: quum aliās re-
 quirat id nutrimentū, tum frīctiones, tum
 5 exercitationes planē vehementes. His igitur
 olera, & legumina, quæ nō multū cor-
 pori adiiciant: præterea pisces, & aues, quæ
 multū item non nutriant, exhibenda sunt.
 Qui verò vitiosos cōgerunt succos, ii non
 10 perinde vt qui redundantiam cogunt, vni
 tantū rei sunt intenti: quandoquidē nec
 vnica est vitiosi succi species. Alii enim ma-
 gis frigidū pituitosumq; eiusmodi succū
 cōgerunt: alii magis calidum ac biliosum:
 15 nōnulli magis aquosum: alii rursus magis
 melancholicū, id est qui magis atræ sit bi-
 lis. Horū ergo cuique abstinendum ab iis
 20 dictum abūdē de iis est, in tribus libris qui
 de ciborum viribus sunt inscripti: item in
 alio, quē de iis qui bonum malum' ve suc-
 cum gignunt *inscripsimus. Est & præter
 hos alius de iis qui extenuant cibis, utilis
 25 profectō iis qui crudū congerunt succum,
 qui crassus quidem omnino est, nō tamen
 perpetuō glutinosus. Sanē omnibus his cō-
 mune auxilium est, alui deiectio: potissi-
 mum verò qbus est naturaliter astrictior.

† Mendosè
 legitur in
 Aldino

αἰνίων τε,
 pro αἰνίων

* Mendosè
 legitur in
 græc. codi.

ἡ δὲ δεικνύει
 ἡ δὲ δεικνύει
 οἷς γινώσκου

Communis porro est, & veneris cōueniēis
 mediocritas. Quibus enim inculcata cor-
 poris constitutio est, non debent ii, veluti
 siccis suprà præceptum est, à venere omni-
 no abstinere. Illud tamen cōsiderationem
 desiderat, semelne die, an bis sit iis qui ei-
 usmodi vitam agunt, comedisse ex vsu. Eius
 considerationis caput est, & corporis ipso-
 rū natura & ab hac in victus ratione con-
 suetudo & tertio ab his, si mutare victus
 rationem videbitur, quo pacto eius muta-
 tionem homo ferat. Atque ab ipsa quidem
 natura, eius quod cōducet significatio da-
 tur. Et eorum quidem quibus biliosus vē-
 ter est (sicuti dictū nobis in quarto iam est,
 & nunc nihilominus dicetur) primi sem-
 per ciborum, ac potionum sint, qui aluum
 deiiciant. Ex vinis quidem dulcia, & quæ
 mollire ventrem possunt: nō enim omnia
 eius sunt generis. Ex cibus, olera cum oleo
 & garo. Vitanda verò ex vinis sunt auste-
 ra: ex cibus, qui astringunt, nisi si firmandi
 oris vētris causa post totam comestionem
 exhibeantur. Id autem experientia quoque
 discernēdum est. Sunt enim quibus astrin-
 gentium vsus adeò aluum nō comprimit,
 vt etiam ad deiiciendam conducatur, pro-
 pterea quòd os ventris roborat: quod eui-
 dentissimè in iis, qui imbecillius id obtinēt
 cer

¶ videris
 id est indi-
 catio.

cernitur. Quicunq; verò palæstræ exerci-
 tiis ante balneū sunt vfi, priusquā distri-
 ctè negotiis vitæ se addicerent: iis vt ab
 5 ipsis abstinuissē est incōmodissimū: ita vt
 similiter vtantur, præter incommodū, etiā
 fieri omnino nequit. Ergo exercitatione,
 quæ apothēria dicitur, de qua suprā egi-
 mus, istis vtendū cenſeo: & simul de suillæ
 carnis modo, non nihil demendum. Quo-
 10 niam verò (vt antè dixi) sunt quibus ante
 balneum esitasse aliquid est melius: dicen-
 dum deinceps est, tum de hora qua facere
 id debent, tum quantitate eorum, quæ su-
 ment, ac qualitate. Ergo quod ipse facere
 15 insueui, diebus iis quibus propter vel infir-
 mos visitandos, vel ciuilia negotia, putauī
 me serius ad balneū accessurum, id dicere
 non grauabor. Ponatur dies quo id fit, tre-
 decim horas æquinoctiales longus, in de-
 20 cimam verò corporis curandi spem esse:
 hoc casu visum mihi est, circa quartā ho-
 ram simplicissimum sumendum esse nu-
 trimentum: qui utiq; solus est panis, atque
 ipse quidem ita feci. Quibusdam verò pa-
 25 ne solo vesci sine obsonio non placet, sed
 eum cū palmulis, oliuis, melle, aut sale su-
 munt: sunt etiā qui post eum bibunt. Ego
 verò nec à tali cibo vnquam bibo, & so-
 lum panem comedo. Sit autem cuiusque

eorum modus, is qui decima hora conco-
 ctus esse possit: quippe si exercitari cupiāt,
 eo maximè pacto citra noxam se exerci-
 tent. Siquidē non leue incommodū non-
 nullis accidit, quum repleti cibo se exerci-
 tant: nonnullis enim & caput impletur va-
 poribus, & in iecinore aut pōderis sensus,
 aut distentionis, aut vtriusque percipitur.
 Ergo quum tale quippiam incidit, succur-
 rendum ei quāprimū est, si iecur obstru-
 ctum sit iis, quæ in vis eius hærentia im-
 peditaque expediāt, si caput repletum est,
 ambulationibus: sed potissimū ante ci-
 bum, nihil tamen vetat quin & post ci-
 bum. Caterū has quā maximè lentas
 esse expedit: illas quæ ante cibum sunt,
 magis his quidē citas, non tamē quales fe-
 stinabundi vsurpamus, opere aliquo vrgē-
 te. Quæ verò iecinoris meatus obstructos
 expediunt, eadem tarditati concoctionis
 conducunt, horum optima sunt oxymeli,
 & dia trion pipereon, in quo nullū immi-
 stum sit medicamētum non familiare. Ad
 hæc extenuatorius victus, hæc enim tar-
 ditatem cōcoctionis corrigunt, & obstru-
 ctiones iecinoris liberāt. Vbi verò corru-
 ptio ciborum in ventre accidit, quibus id
 quod corrumpitur per aluum descēdit, iis
 maximum id compendium ad sanitatem
 est.

est. Quibus verò nō descēdit, ii prouocandi iis sunt, quæ leuiter deiiciūt: cuiusmodi sunt diospoliticon, vtiq; quum pari cum reliquis pondere nitrum immistū habet:

5 & quod ex ficis & cnico componitur, aliaque quæ ex cnico vel epithymo conficiuntur. Porro, iis qui ita sunt affecti, etiā vomitus ante cibum conducit: vomitus autē

vini dulcis potione prouocatus. Consulē-

10 dum verò his est, ne quid humidū, aut male olens, aut deniq; facile corruptibile nutrimentum accipiant: sed quæ boni succi sint (medici euchyma vocant) potius eligant. Scriptum verò de his alibi est, in iis

15 quæ de boni, maliq; succi cibis prodidimus: præterea in illis tribus quos de ciborum facultatibus inscripsimus. Percōmodum verò iis, qui ita se habent, hominibus est, & si ex conueniente interuallo aluum

20 subducant per ea quæ modicè purgēt: cuiusmodi est, quam medici dialoēs picrangræcè vocant. Si verò longo tēpore vitiosum succum augeri sinas, grauis quispiam morbus ipsis incider. Sanè possunt eiusmodi sibi curā impendere iis diebus, quibus

25 publicū aliquod festū celebratur, quo nimirum liberi à seruili ministerio sunt. Verum multi per intemperatiam adeò nihil agunt, quò quod vitiosum in corpore col-

lectum est corrigant, vt etiā magis ipsum
 accumulent, dū vitioso victu in ipsis festis
 vtuntur. Quò sit vt aliis eorū diutini mor-
 bi incidant, à quibus tota vita explicare se
 nequeunt: cuius generis mala sunt, & po-
 dagra, & articularis morbus, & calculus:
 aliis acuti, sed qui vel singulis annis infe-
 stent, vel certè alternis omnino: aliqui ve-
 rò etiā bis ita in vno anno laborāt. Ars ve-
 rò quæ sanitati tuēdæ præsidet, iis qui sibi 10
 paruerint, constaturā sanitatē promittit:
 qui verò parēre recusant, iis perinde est, ac
 si omnino nō esset. Recusant autē alii ab
 ipsa in præsens voluptate victi, quos incō-
 tinētes intēperātesq; nomināt: alii ambi- 15
 tione, quā Græci hodie *κενοδοξία*, id est va-
 nam gloriā vocāt. Quorū is erat, qui quid-
 uis potius sustinisset, quàm picē sibi toto
 corpore cōtinēter illini, suadētibus id me-
 dicis, pro gracilitatis remedio. Hæc enim 20
 nōnullis propter totius corporis in sicci fri-
 gidiq; excessu intēperie oritur: nonnullis
 verò propter digerentis in corpus, vel nu-
 trientis, vel etiā ambarum facultatū natu-
 ralem imbecillitatem. Porro omnibus qui 25
 ita sunt affecti, auxiliatur vnguenti ge-
 nus, quod à Græcis hodie *dropax* dicitur:
 vtpote quod & distribuendo in corpus ali-
 mento, & nutritioni cōducit. Et sanè mul-
 tos

tos ex iis qui prius graciles fuere, videre licet hoc remedio obesos redditos: potissimum quibus digerendi facultas infirma erat, nutriendi verò firma, sed quæ per aptæ materiæ penuriam affatim nutrire nō potuit, quod ei nimirum ex deducendi in corpus alimēti defectu, incōmodum accedit. Verum aliqui per ambitionē (vt dixi) ne sicut delicati, aut qui formæ plus sātis indulgent, pice vngi videātur, refugiūt eiusmodi auxiliū: atq; aliud quippiā sibi à nobis excogitari gracilitatis remediū iubēt: quū tamen nullū sit quod huic possit æquari. Prodesse tamē possunt etiam hæc, si ante
 15 balneum, manu nec adeò molli, nec rursus aspera, corpus perfrices, quoad ruborē cōtrahat: deinde dura frictione nō multa cutē cogens, densam eam duramq; efficias, ab his, si mediocri exercitatione vsum, ac
 20 lotū, citra tamen longā in solio morā, hominem abstergeas, ad iā dictæ frictionis siccæ formam mox vngas oleo exiguo, ac cibum offeras. Quippe studium in his est, vbi bonū sanguinē in corporis molē attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tūmne, quod attractum est, exhalet, prospicias. Ac firmatur quidē nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit autē, qui attractus in has sanguis est, si oleo vnxe-
 ris:

ris: utpote quod emplastici medicamenti
 vim habet. Quòd si ætas nō reclamet, etiā
 si frigida lauatiōe vnā cū prædictis ute-
 tur, magno fruatur commodo. Cōtrā ve-
 rò in iis qui immodicè sunt obesi, minuen-
 da digestiō est, augēda verò corporis exha-
 latiō. Porro minuetur digestiō assidua vē-
 tris deiectione: nēpe assuefacientibus no-
 bis nutriti instrumenta, quæcunq; cōti-
 nēt, ea statim deorsum impellere. Corpo-
 ris autē exhalatiō inaugebitur celerī exer-
 citatione, cuius generis cursus est: prætereā
 vnguentis iis, quæ euaporādi vim habēt, fri-
 cando quāplurimū. Sanè frictiōē mol-
 lem esse cōueniet, ac quæ laxū corpus effi-
 ciat. Ipse nanq; præpinguē quendā paruo
 tempore ad mediocritatē carnis reduxi,
 celerī primū cursu vti cogens, dein sudorē
 linteo vel molli admodum, vel admodum
 aspero detergens. Ab iis vnguentis euapo-
 rantibus, quæ hodie acopa medici iunio-
 res vocare solent, largissimè perfricui: ac
 post eiusmodi frictiōē ad balneū perdu-
 xi: à quo non protinus cibum dedi, sed
 quiescere interim iussū aut etiā consue-
 tū aliquod munus obire, rursus ad balneū
 secundo egi: postea ciborum multitudinē
 qui parum nutrit, apposui eo consilio, vt
 saturarent illi quidē cæterū exigū nutri-
 men

menti in totum corpus submitterent. Sed & alias quæ totum occupant corpus intēperies, simili ratione corrigere conueniet: primum eorū quæ agi oportebit, inuento scopo: mox materiis quæ ea præstare queant. Nam nūc cōpendio sermo omnis semel peragatur ad eos, qui tū frictionū, tum exercitationū, tum balneorum rationes memoria tenēt, itemq; ciborū, & medicamentorū. Ac de frictionibus exercitationibusq; in hoc opere suprà dictū est: de cibis verò alibi, atq; etiam de medicamentis. Quippe doctrina quæ methodo, id est via rationeq; traditur, quum cōmunia generaliaq; cōplectitur ad multa particularium, tū facilè recordabilis, tum verò cōpendiaria efficitur. Ego verò quum non tantū vniuersalia ponam, sed etiā particularium exēpla his apponam, absolutissimā me arbitror tradere doctrinā. Iam ad inæquales corporum flatus accingi tēpestiuū videtur, ea porrò etiam valetudinaria omnino sunt. Sanè inæquales flatus trifariā fiunt, prout compositio corporis nostri triplex est. Vna ex primis elemētis, ex quibus constant ea quæ Aristoteles *συμμετρῆ*, id est similes partes nominat. Secunda ex his ipsis similaribus, quæ ipsa quoque rursus sensibilia dissimilium partiū ele-

men

menta sunt, ex quibus instrumentalium
compositio confistit. Tertia ab his totius
corporis compositio ex ipsis instrumenta-
libus est, ac facillima quidē, tum ad discer-
nendū, tum verò ad curādū tertia est, dif-

† In Gre. faciliior secunda, maximè lubrica † prima
codi. Aldi. est. Cōmodius ergo à tertia incipitur, quæ
Mēdosè le faciliore se, & ad cognoscendū præbet, &
gitur & ad custodiam: vt statim in capite (neque
πρῶτον, id enim alienū est ab eo cœpisse) quod intē- 10
est tertia, peratæ naturæ sit, adeò vt multa excremē-
sed in re. ta gignat, vnde lardi subiecta mēbra cō-
teri est, & tingat, in quodcunq; excrementa procu-
πρῶτον, id buerint. Ac promptissimè quidem in os &
est prima. nares excremēta impetum faciūt: decidūt 15
verò & in oculos, nonnullis etiā in aures.
Sed excrementi in os decursum tum gula
excipit, tum aspera arteria, appellant hanc
Græci & βρόχον cuius summa pars, quæ
ore cōiūgitur (λάρυγξ autē græcè dicitur) 20
instrumentū est vocis, vt in libro de voce
est indicatū. Ergo is larynx ab iis quæ ca-
pite decidūt madefactus, principio quidē
raucam vocē facit, procedente verò tem-
pore paruā. Si verò longiūs etiam proce- 25
dit malum, totā adimit: quippe cū laryn-
ge arteria quoque ipsa vna humectatur.
Quòd si acris fluxio sit, nō solum ad vocē
ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiā gra-
uif

uissima quædā erosio his accedit: quæ talis est naturæ, qualis sunt quas subinde incute citra externā causam læsa, factas videmus: ita verò & pulmo his exulceratur, & morbus tabes dicitur, græcè *phthisis*. At si in gulam & ventrē fluxio feratur: quæ quidē frigida est, in frigidā intemperie corpora mutat: quæ calida in calidā, hæc verò etiā exulcerat spatio. Inter initia verò appetētiā, & cōcoctionē labefactat. At frigida quidem fluxio tarditatem cōcoctionis, & cruditatem, & acidus ructus creat. Quod si etiam corrupta sit, alimentum quoq; in corruptelam vertit, quæ vel fumidos, vel acidus, vel alterius cuiusquā dicibilis indicibilisve qualitatis ructus enuttat. Si verò inferius se noxa recipiat: & ieiunū, & crassius intestinū, quod colon vocant, affligit. Quinetiā vasa, quæ sunt in mesenterio, & per quæ fit in iecur cibi digestio, tægit. At nonnullos quidē carētia appetitus excipit, alios appetētiæ à natura alienæ, quas caninas appellant: aut etiā vitiosi cibi cupiditas: qualis grauidis, quas *κνίσηδες* Græcè vocant, accidit. Sanè nō latet vnam quoq; & paristhmia, & parulides, & antiades, & dentium erosiones, & vlcera, & putredines in ore, sanie hæc quæ à capite in ipsa decedit, consequi. Ac pleraq; medicorum pars, aut

Col

Columellam incidunt, aut medicamenta quibus expui faciāt quod in pulmonē per asperam arteriā defluxit, exhibēt. Alii ventri prospiciunt: alii dentibus & ori, aut etiā iis quæ in naribus constitēre, prouidēt: vt de oculis auribusq; taceam, qui ipsi quoq; in nō paucis læduntur: quum satius (arbitror) esse ipsum mali ceu fontē tollere, caput ipsum firmando: aut si hoc præ magnitudine naturalis intēperantiæ non liceret, ¹⁰ saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet vitii specie, prouidentia significatione semper accepta: nec committere, vt quod nōnulli medicorum faciūt, qui omni capiti medicamentū quod ex thapsia & sinapi cōponitur, applicant: id ipsi quoq; facerēt, quādo si ex calida intemperie caput malè habet, talia medicamenta noceant. Expedit igitur hos frequēti balneo potabilis aquæ fouere, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamētum melius reddamūs. Calidarū autem quæ spōte nascuntur, noxius his vsus est: siquidē quæ ex iis sulfurose, bituminosæ ve sunt, eæ propterea quòd calefaciūt: ²⁵ inimicissimæ calido naturaliter capiti sunt: aluminosæ verò, qm̄ angustos habit⁹ meatus claudūt. Solis autem iis spontē natis citra noxā vtantur (si tamē ipsis vtēdū) quæ

que utiq; dulces sunt: sic enim tutò dixeris.
 Nā quod vtile etiā aliquid ex ipsis proueniat, id verò nō perinde tutò dixeris: quando nec calidæ fortasse forēt, si omnis calefaciētis medicamentosæ virtutis essent expertes. Satiùs autē sit, eiusmodi aquas experiētia discernere: quando etiā raræ inuētū sunt, apud nos stadiis ab vrbe paulò plus cētū: in Prusā, minus decē. Ergo quæ apud nos est in Allianis (ita enim locum appellant) vniùs tota rationis est, atque ex vno fonte manās: quæ verò in Prusā est, [diuersæ.] Item diuersus medicamentosæ aquæ fons, æquē ut apud nos, in Licetis. Quibus
 15 verò caput vehementer calidum æstuāsque est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis tantum, ac sine frondibus sit cōfectū. Atque in hoc ipso genere illud præstantius est, quod ex crudo oleo
 20 (quod omphacinū & omotribes græcè vocant) iniectis rosis componitur, quod lōgè etiā melius est, si salis omnino sit expertus. Sunt capita quæ propter arteriarum tēperamētum in vertigines (quæ græcè scotomata vocāt) & capitis dolores incidunt, in quibus etiā arterias incidere solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ tamen ex nimis acuto neruorū sensu assiduè dolent, qui à capite orti plu-

rima sui parte, os vētris texunt, parsetiam
ad reliquū ventrē descendit. His sanè me-
deri proposita iam artis officiū est, potius
tamen cōsiliū est, id agere quo minus hæc
ullo modo incidant, cauēdo, ne aut bilio-
sus humor in ventrem prorsus cōfluat, aut
quā celerrimè inde expellatur. Atque vt
ne prorsus quidē cōfluat consulueris, si ci-
tius cibū exhibeas. Vbi enim totius corpo-
ris biliosus temperamentū est, venter im-
becillus vtique cibo qui ventrem roboret
(eustomachum græcè vocant) firmari po-
stulat. Vbi enim ita non prospicitur, de-
fluunt in eū, quas corpus aceruat, superua-
cūe sanies, quos Græci icholes vocant. Ex
quarum vapore nō solū capitis dolores
nōnullis oboriuntur, sed etiā suffusorum,
quos *ὑποχρεμῖς* vocant, symptomata: ali-
quibus verò & comitialis cōuulsio. Horū
itaq; onaniū vniuersa victus ratio ad frigi-
dius potius, humidiusq; mutāda est. Quod
autē in ventrem confluit, id vomitione, ac
ventris solutione expellendum est. Stoma-
chus verò cibus quidē quotidie prius, quā
bilem cōtrahat, firmandus, purgetur verò
medicamētis, ex maiore interuallo, absin-
thii coma, & compositione ex aloë: quam
picram vocant, quippe hæc quod altius in
tunicas biliosi ventris se recepit, expurgat:
abf

- absinthio parum id præstare valente. Est enim absinthio vis tantum detergendi, astringendiq; ac talis quæ (vt sic dicā) sordes tunicarū, ventris detergeat, nō si quid altius in eo imbibitum est, foras extrahat atque expellat sicut aloë. Quæ autem post hanc ventri extrinsecus admouetur vnctiones, eæ modicè astringētes sunt: vt melinum, mastichinum, & nardinū, & alia id genus.
- 10 Ac estate quidē potius melinū, hyeme nardinū, vere mastichinū: nam id medium est inter melinū & vnguentū nardinum, hoc enim calefacit, potissimū quū amomum liberalius immistū habet: illud refrigerat.
- 15 Est autē opulētis mulieribus, & quod præstantius nardino vnguentum sit, nempe foliatum: præterea quæ spicata vocātur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere. Si verò non modò caput calidam sanie ventris partibus transmittit, sed etiā venter ipse calidam intemperiem habeat: utique qui frigefaciant, tum cibo, tum potione semper vti conueniet: atque eam qualitatem in his pro temporum anni ratione
- 20 intendere variè, ac remittere: nusquam tamen ad contrariam peruenire, id quod in iis qui medii temperamenti erant, fecimus, hyeme calefacientes, estate refrigerātes. Ad eundem modum si vtraq; pars fri-

gida intemperie sit affecta, semper calefacientibus tum cibis, tum potione, tum unctione utendum est: variè tamè ea pro temporum ratione intèdenda, remittèdaq; sunt. Porro difficilis cōnexio est, quoties vel in calidum vētrem frigida, & pituitosa sanies defluit, vel in frigidum calida, atq; harum duarum alteram semper expertus sum magis ad curandū rebellē: nempe in qua frigidi pituitosiq; succi in calidū decidunt ventrē. Pessimus verò is status est, quum homo ea compositione naturaq; est, ut nec vētrē facile solubilē habeat, nec vomere ex facili possit. Corruptur enim pituitosi humores, si diu sint in ventre morati: adeò ut & ipsum erodant, & simul vitiosos interim halitus ad caput summittāt. Nam si pituitosus succus à capite in frigidū natura ventrem decurrat, facile his succurritur, si mane aliquid simplicis medicamēti sumpserint, quod dia trion pipereon dicitur. Sed & piper solū ad exactū cōtritū leuiorem aquæ mistū bibere his licet. Ad quē vsum melius stomachoq; aptius albū piper est. Porro absinthii portio his est aduersissima, ut quæ pituitosum succū ipsorū, vētri affigat, quum detergēdi vim non habeat, quæ adeò sit æstimāda: sed nec aloë valde his cōducit, quum ei biliosi trahendi humoris facul

facultas fit, eoque excogitata salubriter est
 cōpositio, quā picran vocant: quæ acrimo-
 nia caloreq; eorū quæ in se habet, crassos
 & lētos succos dissecat, ac deterget: cuius
 5 generis cinnamomum est. Verūm assiduē
 vti hoc medicamēto nō licet, sicut dia triō
 pipereon, aut dia calaminthes, quibus etiā
 si quotidie vtatur, quem frigidus vēter in-
 festat, nihil incōmodi ex iis sentiet. In totū
 10 ergo ad aloës drachmas centum, reliquo-
 rum cuiusque coniiciuntur drachmæ sex,
 quæ ipsa quoque sex sunt, atque hæc est pi-
 cra quā Romæ omnes præparant. Ego ve-
 rō etiam alias duas compono, atq; in alte-
 15 ra eorū quæ calefaciunt plus, in altera mi-
 nus coniicio. At plus quidem reliquorum
 immiscebimus, si de aloës solius pondere
 detrahemus sic, vt in illius drachmas octo-
 ginta, reliquorū cuiusq; addamus sex: mi-
 20 nus verò, quū aloës modum augebimus, vi-
 ginti drachmis adiectis sic, vt centum vi-
 ginti eius drachmis cæterorum cuiusque
 adiiciamus sex. Minimè verò latet, & qđ
 in penuria cinnamomi ponendum pro eo
 25 sit optimæ cassiæ duplum: quam aliàs ea
 esse virtute nōnulli putant, vt nihil ab in-
 ualido cinnamomo absit: nā à generoso,
 etiam talis cassia longè superatur. Verūm
sicut in boni panis inopia, vel vilissimo ve-

fcimur: sic in cinnamomi penuria, exquisi-
tissima vtemur casia. At in quibus quidem
venter aut frigidus est, aut etiā téperatus,
caterū ad frigus propēsiō: iis aptū me-
dicamentū est, quod diospoliticon vocāt. 5
Quod ipsum quoque dupliciter confici
assuevit, iis qui aluo sunt astricta, nitro
quod Berenicarium vocant, cum cumino,
ruta, & pipere pari pōdere admisto: pro iis
qui soluta sunt, dimidio. Conuenit nāque 10
ab hoc medicamēto & pituitam extenua-
ri, & spiritum flatulentum expelli. Grauis
autem nec faciliē tractabilis complexio est
ventris, qui intemperanter calidus sit, cum
frigido capite. Quæ enim in ventrem de- 15
fluit pituita, dia trion pipereon, ac dia cala-
minthes eget, etiam cuius modò mētiōē
fecimus, diospolitici. Os autem ventris ab

† In grec. iis qui calorem accendunt, offenditur. Er.
codic. im- go in iis qui ita sunt affecti id agendū, vt 20
pressis de- pituitā disseces, detergeasq; iis quæ haud-
est & va- quaquam calefaciunt: quod genus oxyme-
sūp, quod li esse nouimus. Iam lubrica atque ad cura-
in antiquis tionem difficilis cōnexio est, vbi tales par- 25
habetur. tium affectus cōierint, in quibus os vētris
† In vete- (quem stomachum vocāt) imbecillum est,
ri additur ac nauseosum: † venter autē ipse retinetur.
in blaz. id Quippe quæ hunc laceflunt, * stomachum
est statim. omnia subuertūt ita, vt in summo eius ci-
bi

bi natent, & nauseam subinde excitent: his
 necessariò incidit, vt cibū parū bellè con-
 coquant. Quòd si contrā illis ea, quæ sto-
 machum firman: exhibueris: etiam in ter-
 tium quartumque diem ipsis venter fisti-
 tur. Huiuscemodi igitur hominibus vni-
 cam victus rationem cōuenire animaduer-
 ti: nempe vt primo loco olera cum oleo &
 garo, aliaque, quæ ventrē mollire solent,
 10 sumerēt: post iustum autem cibi modum,
 aliquid eorum quæ stomachum roborent,
 acciperent: ea sunt mala, & pira, & punica:
 quippe aliqua sunt horum generum, quæ
 citra acorem astringāt. Ipse autem qui af-
 15 fligitur, omnibus seorsum vsu exploratis:
 quod minimè noxium iucundissimumque;
 inuenerit, eo vtitor. † Nō multum] autem † Mendosè
 de horum singulis est sumēdum: sed quā- *legitur in*
 tum (vt dixi) imbecillitatem stomachi re- *græc. cod.*
 20 ficiet, nam eiusmodi horum vsum vētrem *impresis*
 soluere experientia comperi. Atque in to- *ma wæx*
 tum magis qui ita sunt affecti deiiciunt, si id est, non
 quid astringēs post cibū sumpserint, quā *crassum,*
 si eo prorsus caruerint: propterea quòd os *propria*
 25 ventris iam roboratum, & trudit deorsum *ad,* vt ver
 quæ in summo natant, & cum his vnà quæ tit inter-
 in toto superiore sunt ventre, tum verò *pres. et in*
 ipsum ciborum momentū intestina quoque; *veteri ha-*
 exceptum seruant, ipsa quoque impellen- *betur.*

tia quæ à superioribus acceperunt. Videtur enim ipsa tum impellendi, tum expellendi vis, etiã si à sede ipsa aliquid sursum impulerit ipsum motũ longissimè tueri, quãuis præter naturam sit eiusmodi in animalis corpore transitus. Cæterum ita se habere, vt dicimus, cuius intelligere licet, si quod sæpè nobis accidit, ad memoriã reuocet. Nam mordax interim humor in locum aliquem sedi vicinum receptus, ad ex-

† In gra. pulsionem sui nos irritat: quem tamè cohi-
 codic. im- bere propter ciuilia negotia coacti, nec ab
 pres. nō est his expediti eum expellimus, & facta con-
 hęc parti- uersione t̄ eius] caput inde dolere sæpenu-
 cula, sed mero sentimus. Optima igitur ratione, ta- 15
 eius loco metũ lubricātes cibi stomachũ innatant,
 deest t̄is austera sumpta vbi superioribus vētris par
 yacsp̄s. id tibus robur addiderint, principiũ deorsum
 est vētri. ferēdi iis, quę in eo cōtinentur, suppeditāt.
 culi, & il Id ferendi principiũ intestina tũ excipere, 20
 lud aia. tum ad imum vsq; exitum seruare solent.
 τρεπομι. Atque quũ satis de his hætenus sit dictũ,
 voi, legen. ad aliam inæqualē cōpositionem transire
 dū est aia par est, quæ nulli dictarum in malitia ce-
 τρεπομι. dit: vtiq; in qua renes calculũ gignunt, aut 25
 vns, sicuti tophos, quos Græcè τωψος, aut quomodo-
 locus legi. cunque aliter vocant: totus verò corporis
 tur in ve. habitus gracilis est, hi nanque medicamē-
 teri cod. ta, victumq; quę extenuare possint, requi-
 runt

runt. At ea gracili corpori sunt inimicissi-
 ma: adeò vt quidam qui propter renum vi-
 tiũ vsus his fuerat, vbi digitos deterius mo-
 ueri, sentireq; sensit, & vt ipse locutus est,
 5 veluti +cauum quiddam sonâtes, commu- † In Gre.
 nicauit rem medicis, primum in Cāpania, legitur n̄
 vbi ipse agebat: hi, tāquam * eo affectu la- κατὰ νῆρον.
 boraret qui paralyšin, id est resolutionem id est quid
 neruorum minaretur, medicamentis, quæ simile car
 10 ex euphorbio, & limnesh (quā etiā ἀσάκηιν, nibus à se
 vel ἀσάκηιν Græci vocant) utebantur. Vt mo exic-
 autem affectus ei in deterius celsit, & sym catis.
 ptomata cum vehementi dolore ad supe- * In veteri
 riores partes semper ascenderent: mihi qui greco co-
 15 id temporis in Campania fortè eram, rem di. legitur
 indicauit, opemq; rogauit. Ego verò quū non κατὰ
 ex iis medicamētis quæ memorauit, sicca- χαμίνου
 tum, in hunc affectũ venisse intellexi: quæ- αὐτῷ, sicu-
 20 rētiq; qua maximè victus ratione siccitati ti in m-
 suæ citra rerũ noxam mederi quis posset, pressis, sed
 ptisanæ cremorẽ excogitavi, & pisces tum κατὰ το-
 saxatiles, tũ qui in alto mari degūt, aliosq; χλωσῶν
 in quibus nihil esset glutinosum. Simili αὐτῶν.
 modo & ex volatilibus quæcunque simi- id est, ip̄sis
 25 lem carnem habent. Porro multæ ex mon̄ perfrige-
 tanis vocatis volucris, tali sunt tēpera- ratis.
 mento. Quas nanque in vrbibus cōclusas Vide no-
 caupones qui eas venditant, humido ac co str. anno
 pioso nutrimento impinguant, aduersissi- tationes.

mae his sunt. Optima verò iis qui ita sunt affecti, caro est, vt ex auibus perdicū, proxima attagenarum, & sturnorum, & merularum, & turdorum. Quòd si montanarum auium copia non est, de iis quæ in agro victitant, & gregalibus columbis, qui in turribus nidificant, sumere licebit, itēque passerculos, qui similiter in turribus nidificant, pyrgitas Græci vocant. Suntu autem in editis locis eiusmodi turres: ita nanque & gallinis, & gallinaceis, qui in corte aluntur vti licet. Lac verò sic affectis reliquorum quidem animalium est prohibendum: vnum verò asininum concedendum: propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. Ac, vt vno verbo dicam, mediam esse conuenit inter extenuantem impinguantemque victus eorum rationem. Particularem verò quæ his conueniat materiam, tum in iis libris scripsimus, qui sunt de ciborum virtutibus editi, tum in eo in quo de euchymia & caco-chymia præcipimus. Adeò superuacuum est hoc loco pluribus morari: quū id tantum dixisse sit satis, de toto horum corpore nutriendo curā habendā, per eā, quam suprā comprehendī, victus rationē, vbi de eo sermonem feci, qui quiduis potius sufferre voluit, quā pice illini. At si obesus sit, quem calculus inf

infestat, audacter huic tenuem victum in-
iungito. Eadem & iis qui articulorum vi-
tiis laborant conuenire præcepta censebis.
Quippe ipsi quoque medicamentis arthri-
5 ticiis, podagricisque ebibitis, si carnosī, &
crassi, & pingues sunt, nullum sentiunt in-
commodum: sin graciles, non modò to-
tum corpus, sed etiam pedes ipsos, interim
verò & manus (si hæ quoque prius malè ha-
10 bebant) in grauissimum statum siccando
perducūt. Scire tamen licet podagrica hæc
antidota multum à nephriticis distare, nō
in eo modò, quòd crassos glutinososq; sic-
cos attenuent, verum etiam quòd calefa-
15 ciant & siccent, nam calculosis quæ valde
calefaciāt, dari nullo modo cōuenit. Quo-
niam verò dictum abundè de talibus om-
nibus est, in opere quod de medendi ra-
tione conscripsimus, præterea in iis li-
20 bris, quos de medicamentis edidimus: qui
ipsi duplices sunt, qui priores ordine sunt,
de medicamentis simplicibus: qui poste-
riores de compositis: profectò nec om-
nino nihil, nec prolixius meminisse de iis
25 cōueniebat, propterea quòd eiusmodi cor-
pora inter ea, quæ exactam sanitatem ha-
bent, & quæ iam ægrotant, medium sta-
tum obtinent, siquidem ea pars artis quæ
instātem morbum declinat (prophylactice
græ

græcè dicitur) affectis in hunc modū corporibus consulit. Nemini enim ex iis qui corporis habitum inculpatum habent: aut medicamenta bibenda, aut tenuante victu vtendum censemus. Sed qui pro naturali imbecillitate, aut corporis totius, aut partiu quarūdam, ex leui causa læduntur: hos ad prædicta prospicientis partis victū, traducēdos cēsemus, atq; à suspecto summo- uendos, quē tamē nemini esse noxium videmus eorum qui naturali corporis bono sunt habitu, & modicē laborare non grauantur. Verūm qui ex leui causa afficiūtur, ita vt magnis morbis assiduē vexentur, veluti comitiali, vertigine (quod scotoma græcè dicitur) capitis doloribus, item aliis in quibus caput subiectis partibus, symptomatū occasio est, quarum sunt dentes, gingiua, columella, vno verbo, omnes quę in ore, & faucibus sunt partes: ad hæc aures, & oculi, & stomachus, & venter, & spirandi partes, nepe summa arteria, quę larynx dicitur, & aspera arteria, & pulmo, & thorax, his victus communis scopus est, caput ipsum ante omnia, & quā accuratissimē minus opportunum ad vitia reddere: mox etiam afflictis partibus prospicere, modō tamen ne ignoretur, hoc ipsum quoq; alia determinatione egere, vtique hac: Nō om-

acs

- nes quæ læsæ sunt partes, esse roborandas.
 Optima verò determinatio est, quæ ex
 usu earum petitur: quippe oculorum & aurium
 permagnus est usus. Idcirco deciditibus
 5 in has à capite excrementis, deriuatio per
 vicinas partes (parocheteus in Hippocrates
 vocat, molienda est, ac ad nasum potissi-
 mum trahenda, quæ in has partes feruntur:
 si ad nasum non sequuntur, in os ipsum e-
 10 utriusque per ea quæ pituitam eliciunt (apo-
 phlegmatismata Græci vocant) sicuti ad na-
 sum, tum per ea quæ sternutamenta mouent,
 tum quæ eius obstructions aperiunt. Ocu-
 lis verò ipsis robur adicies, si sicco colly-
 15 rio, quod ex phrygio lapide componitur,
 vtare: ac sic palpebris specillo inducas, ne
 oculi membranâ intus contingas, ita nan-
 que mulieres quotidie faciunt, quum sti-
 20 bio oculis gratiam conciliant. Ad aurium
 verò robur, adhibeas vel glaucium solum
 super cote tritum cum aceto, mox tepidum
 per specillum blandè infusum, aut etiam
 per instrumentum illud quod publicè in
 usu est, & oricularium clysterem Græcè
 25 ἀγλῆχυστρον vocant, vbi verò satis firmatæ
 sunt, ita vt nihil in has confluat: assidue in-
 stillandum optimi nardini vnguenti ali-
 quid, id olim duntaxat Laodiceæ in Asia
 præstantissimū fiebat, nunc verò & in aliis
 fit

fit vrbibus. Robur autem auribus vel ma-
 gis afferet, iisdēq; proficiet collyriū, quod
 dia glaucium, propterea quod glauciū re-
 cipit, vocant: præterea diarhodon, & cro-
 codes, & nardinum, & quod *αἰθρῶν*, Græcè
 dicitur: præterea ex vnguentis ea, quæ Ro-
 mæ opulentis mulieribus cōficiuntur, quæ
 foliata & spicata vocant. Quod si larga flu-
 xio, & sanies assiduē in aures à capite fera-
 tur, & exulceratio iā facta sit: sanē exulce-
 rationi, Andronis medicamento, & simili-
 bus medeberis. Inter autem id agendum,
 auertere materiam ad nasum, & os debe-
 bis: quo facto, iam comprehensis vteris. Velu-
 ti autem ex iis quæ à capite defluunt, iden-
 tidem læduntur aliqua eorum, quæ illi sub-
 iecta sunt: sic ex iecinore, & renibus, vel lie-
 ne in alias partes, quæ ipsis sunt imbecillio-
 res, morbi incidunt. Siquidem demonstra-
 tum in iis commentariis est, qui sunt de na-
 turalibus facultatibus inscripti, singulas
 partes trahēdi facultatē habere proprii si-
 bi ac cōuenientis succi, quæ alterantes assi-
 milantesq; abutūtur ad nutrimentū. Rur-
 sus aliam facultatem habere, qua, quod su-
 peruacuum est, expellere in vicinū deside-
 rent. Ac si quidem ipsa quæ vicina particu-
 la est, corporis habitū firmū habeat: quod
 sibi obruditur, utiq; non admittit, facitq;
 vt

7 in ipsa solùm, quę primùm affecta parti-
 cula est, dolor vsque subsistat. Sin imbecil-
 lior sit, quàm illa vnde excrementum mit-
 titur: admittit illa quidem, cæterùm ipsa
 5 quoq; ad imbecilliozem quāpiam à se rur-
 sus transmittit: atque hæc rursus ad aliam,
 donec in eam procumbat, cui imbecillior
 nulla sit reliqua. Atque ad hunc quidē mo-
 dum, quorū nulla victus sui cura est, alius
 10 alia parte assiduē vexatur. Qui verò nihil
 colligunt superuacui, his manent imbecil-
 læ partes semper in tuto. Cuius rei eviden-
 tissimum argumētum est, quòd aliqui sex
 15 mēsisbus pluribúsve infirmis partibus labo-
 rāt: quum si sola imbecillitas ipsa fidē effi-
 ceret, perpetuò laboraret infirma pars, ceu
 20 cui agrotationis causa nunquam abesset. *†Mendose
legitur in
Gra.cod.*
 Nunc quoniā perpetuò non laborat, mani-
 festū est aliud quippiam interuenire, quod
 25 eius affectus gignēdi sit occasio: quod cer-
 tē aliud non est, quàm quod vel quātitate,
 vel qualitate redundat. Atque hoc ipsum
 quod redundat, aut per totū colligitur cor
 30 ut habe-
 pus, vocantq; eum affectum græcē pletho-
 25 ran, aut in parte aliqua principe, sed quæ
 alioqui natura sit imbecillior. Id verò aut
 in ipsa manēs, aut se in imbecilliorē, quā-
 piam natura recipiens, noxam ingerit. Il-
 lud ergo ante omnia cōsiderandum, defi-
 nien

† in rete-
ri graeo
cod. addi-
tur ἡ φλεξ
ἡ αἰσιρ, id
est aut m-
flāmata.

niendumq; est propter ne semetipsum per-
petuò laboret membrum, an propter aliud
quod prius ipso sit affectum. Atqui extrin-
secus quidem nonnunquam imbecille par-
ti noxa incidit, ex eo quòd refrigerata aut
contusa, aut vulnerata, aut lassata est: plu-
rimū tamen ex victus ratione, quæ redun-
dantiam vitiosum ve succū contrahit. At-
tendere itaq; magnitudini naturalis infir-
mitatis membri cōueniet, hac prius discre-
tione vsum, ac tenuiorem quidem homini
victum quàm prius exhibere, tū idoneam
exercitationem iniungere, cauere verò ne
quid ab externis causis noxæ incidat. Post-
eā si ab his nec ipse gracilis fiat, nec imbe-
cilla eius pars affligatur: insistendū eidem
victus rationi est: sin autem aut omnibus
membris fiat gracilis, aut malè afficiatur
quod vitioso est habitu, mutare talem vi-
ctus rationem debetis: vtique si affigitur,
duorum alterum faciēs, aut victum homi-
nis in tenuiorē mutās, aut certo anni tem-
pore purgatione vtēs. Ac aliis quidem vna
quotānis purgatio vere incipiente, satisfac-
cit, aliis altera quoq; post hanc, autūno est
opus. Ac si sanguinis quidem abūdantiam
corpus accumulauit, mittendus iis est: sin vi-
tiosum succum, vacuādus hic medicamen-
to est, quod superantem humorem purget.

Quod

Quodd si ex tenui victu pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur, picatione vtendum: sicut antea est cōprehensum, ad extenuati habitus refectionem. Sanè pessimus corporis status est & ille. Sunt enim, qui genitale semen copiosum calidūq; gignunt, quod eos ad expulsiōē sui proritat: postquā & ventris os illis resoluitur (quod stomachus nō à medicis modò, sed etiam ab aliis hominibus vocatur, ita vt à veteribus græcè *καρδια*) & ipsi toto corpore non solum relaxātur, imbecilliq; fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cernuntur. Quodd si propterea quodd ex concubitu sic vexantur, ab hoc se retrahant nō modò capitis molestiā, sed etiam stomachi offensionē, fastidiaq; sentiunt: sed nec ex continentia magnopere iuuātur. Accidūt enim ipsis per nocturnas imagines non minora incōmoda iis, quæ à concubitu senserunt. Horū quum quidam mordax præcalidūq; semē inter emittendum sentire nō solum se, sed etiā mulieres cum quibus rem haberet, referret: suasi homini abstinere à cibis qui semen genitale auferent: sumeret autem non cibos modò, verum etiā medicamenta, quæ id extinguerent: quorū tradita nobis materia est, in his libris quos de alimentis, itemq; quos de simplicibus

A

medicamentis conscripſimus, tū verò ex-
citationibus vteretur, quæ supernas partes
potius exercēt: cu iusmodi est, quæ parua
pila, & quæ folle fit, & quæ per alteres. A
balneo verò lumbos totos vngeret, vnctio
ne quapiam frigida. Talia sunt & crudum,
& acerbum oleum quod ἀμορϕῆς & om-
phacinum vocāt, & rosaceum & melinū,
vtrique quod ex eiusmodi fit oleo. Ipse ve-
rò crassioris substantiæ vnctiones nōnul-

†Mendosè
legitur in
Græc. cod.
Aldi. καὶ
παλαιῶς, p
μῆγας
lis compono, tne facilè à corpore defluāt.
Est autem cōpositio earum ex cera, & ali-
quo eorum quæ refrigerēt. Primum autem
vbi ceratum (quod à medicis Græcè κηφε-
λαῖον dicitur) feceris: dein in mortario ma-
nibus affatim subegeris, infundes refrige-
rātem succum, quem etiam quāmaximè
cum cera sic permiscebis, vt vnitas fiat, suc-
corum verò id genus descriptā materiam
habes in simplicium medicamentorum li-
bris. Quorum obuui maxime, facillimeq;
parabiles sunt, & semperuiui, & solani, &
vmbilici veneris, & pſyllij, & polygoni, &
tribuli, & portulacæ, hæc verò succum non
remittit, nisi dum in mortario tūdatur, ad-
fusum sit humoris quippiā, qui tenuis aquo-
sæque non lentæ & crassæ substantiæ sit,
qualis vuæ immaturæ est, & rosarum. Ve-
rum hi æstate reliquorum nō pauci etiam
alijs.

†Locus hic in Gra.cod. impressis est tum mendosus tum dimi-
nitus. In veteri ita legitur. μή τε ὅταν ἀκμάζει τὰ φυτὰ, καθά-
περ τοῖς προειρημένοις, ὅσῳ καὶ τοῦτοισι ἐστὶν ὑποστρώμα-
σι χεῖρα. αἱ γὰρ σφοδραὶ φύσεις τῶν ἐπιθεμένων τοῖς

- 5 κατὰ τὴν
aliis temporibus habentur, veluti lactuæ: ὁσφυχω-
qui ipse quoq; ex refrigeratibus est. Quin-
etia lini semē si in aqua coquas, refrigeran-
tem cremorem efficit. Porro gymnastarū
10 quēpiam vidimus ex iis qui athletis præfue-
rat, qui athletæ cuiusdā renibus plūbi lami-
nā superposuit, quo nocturnis imaginibus
careret. Idq; quū ē plebe cuidā, qui sic esset
affect⁹, indicārē: adiut⁹ gratias egit. Alter
15 verò cui carnis natura imbecillior erat,
nō tulit plūbi duritiā, huic ergo suasi, earū
quas suprà dixi herbarū aliquas substerne-
re, ac cum ipsis molles amerinæ frondes, &
ruta: sensitq; illico ex his fructum, itaque
20 vsus deinceps assidue est. Quin vbi ameri-
næ semine assidue vesci suasi, etiā ob id gra-
tias egit, sicuti etiā pro ruta. At taliū quidē
materiā tum in opere de simplicibus medi-
camentis, tum in libris de ciborum viribus
25 tradita est. Nunc illud visum est sermoni
necessariō adiciendum, cauendas esse va-
ctione frigidas, quæcunq; ex papauere, mā-
dragora ve fiūt. Neq; enim horū quippiā
admouendū neq; etiam quum in summo

viriū sunt, herbæ ipsæ substernēdæ. Nam
 sicuti prædictis, ita iis quoq; substratis, vti
 licet. J *Quin* rosas experiri cuidā suasi, sen-
 sitq; ex his substratis leuamē citra vllā renū
 *In vete- noxam. Sed & aliud excogitaui, iis qui ita
 ri *græc. co.* sunt affecti, non insalubre, veluti ex ipso
 legitur, nō vsu cōperi. Quippe experiētia normæ vice
ἡ ὑπομονή, semp habēda est eorū, quæ excogitaues:
 sed *ἀπο-* nec scribēdū pro vtili quicquā est, quod nō
μὴν, id est, sis expertus: nisi tamen hoc ipsum testeris, 10
 Nequa- non esse tibi adhuc expertū. Quid ergo est
 quam fer- quod à me excogitatū magnæ esse vtilita-
 mentari, tis sum præfatus: nepe seruare oportere, qui
 id quod cō hoc vitio corporis vrgētur, quādo maximè
 firmat ver genitalis seminis abūdantiā, quod excerni 15
 bum sta- postulet collegerint, ac die quopiā postquā
 tim sequēs boni succi cibus in cœna se modicè impleue-
καὶ βῶν rint, ad somnū cōuersos cōcūbere, postero
ἡμέρᾳ, quod die quū satis dormierint, ac surrexerint, lin-
 erat vertē teo fricari, quoad rubor per cutē appareat, 20
 dum in te mox aliqua ex oleo frictione modicè vti:
 stes co:ti tū exiguo interposito tēpore, panis aliquid
 nō in fur- *bene fermētati & furno coctū, J ac puri, ex
 no, vt ver vino misto gustare: atq; ita ad opus cōsue-
 tit inter- tū redire, medio tamē tēpore frictionis ex 25
 pres. vide oleo, & panis gustādi, si quis locus in vici-
 nostras an no sit, in eo ambulare, excepto si hybernū
 notatio- frigus sit, tū enim intus manere satius du-
 nec. co. Non dissimilē roborandi per cibū sto-
 ma

machī rationē, & Grāmatico cuidā, quem
 comitalis spasmus assidue vrgebat, suasi:
 ac mirificè contulit, Maximè verò in fidu-
 ciā veni hominis iuuādī, vbi didici cū spa-
 smos incidere, quum diutius à cibo absti-
 nuisset, magisq; si dolor interim, irāve in-
 teruenisset. Quinetiā habitū corporis eius
 cōtuebar, & sciscitantiq; de hac ipsa re, sto- *+ In Gra.*
 machū assidue bili vrgeri est fassus. *codic. im-*
 bus verò qui hęc legent cōmuniter illud *pres. deest,*
 suū velim, præsertim qui tametsi medi *id vñ id*
 cinæ artis sunt ignari, cogitationē tamen *est graci-*
 habent exercitatā, ne veluti vulgus, ita ipsi *lem, quod*
 quoq; pecorum ritu, victus ratione vtan- *habetur*
 tur: quin potius vsu explorent, quā ipsi *in veteri.*
 cibis, potiusve sit noxius, quę prætereā quā
 tāq; dimotio. Pari modo & de venere ob-
 seruēt: num noxia sibi innoxiae fit: tū ex
 quāto interuallo vtētib; noxia innoxiae
 fit. Nā, sicut retuli, nōnulli immodicè læ-
 duntur: alii citra noxā vsu eius ad senium
 vsq; sufficiunt. Verū hęc ambo genera ra-
 ra: nempe eorum qui magnopere lædun-
 tur, & qui nullum sentiunt incōmodum.
 Totum verò quod in medio est, id cum
 maioris, minorisq; discrimine, ad magnū
 hominum numerum se extendit: quorum
 qui nō rudes sunt, sed ratione probè exer-
 citata (nō enim quorūlibet est hęc nosse)

iis suadeo obseruent, ex quibus lædi se iu-
uariue sentiant, ita enim fiet, vt in paucissi-
mis medicorum opera indigeāt, quoad in
sanitate sunt. Hactenus prodiderā, quum
amicorum quispiam toto opere perlecto, 5
vnum omnino restare dicebat, quod supe-
rius à me relictum, post erat dicendū, nem-
pe medicamentum quod ex malorum suc-
co conficitur, quod tum ad apperentiā ex-
citādā iis, quibus ea languet, est vtile: tū 10
ad concoctionem iis, qui parū feliciter ci-
bos concoquunt: & in summa, vētri robur
cōciliat. Laudato igitur homine, quod ad-
monuit apposui, & cōpositionem ipsius,
quæ ad hūc modum se habet: Accipies suc- 15
ci malorum cotoneorū quæ dulciora ma-
ioraque sunt, ac minus acerba, quæque no-
strates in Asia græcè struthia vocant, sex-
tarios Romanos duos, quibus mellis opti-
mi tātundē miscebis, aceti sextariū vnum 20
& semissem, hæc quum super prunas modi-
cè coxeris, & spumam detraxeris, immittes
zingiberis vncias tres, piperis albi duas,
dein rursus in simili igni recoques, donec
mellis crassitudo existat, qua utiq; crassitu- 25
dine stonachica medicamēta preparari so-
lent. Hoc verum medicamentū etiam iis
quib⁹ inualidū iecur est, salutare in primis
est. Illud verò latere non debet, ieiunis id
max

maximè dandū esse, mediocris mistri modo, quāquam nec si à cibo sit sumptū, quicquam lædit. Commodè quoque dabitur, etiā si prius pransus, quispiam ante cœnā
5 id sumpserit. Maximè tamē tempestiuè id duabus horis, aut tribus ante cibū obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, etiā ex cotoneorum succo conficias. Cæterum sicut vëter intemperie caloris laborat, aut
10 etiam bili quouis modo abundat, huic auferri & piper, & zingiber debebit, ac succus malorū cū aceto & melle, rātū ad præscriptam crassitudinē coctus dari. Qui vero medio tēperamento ventres habēt, ita
15 vt nec biliosum excrementū, nec pituitosum congerāt: iis piperis & zingiberis dimidium eius, qui prædictus est, modi, sat erit: ita nimirum vt sit piperis vncia vna, zingiberis vna & semis. At quibus frigiditas temperiē vitiat: iis quatuor zingiberis,
20 piperis tres, aut duas & semis vncias iniicies, licebit & quū ad mediū modū præparaueris, in ipso vsu piper addere. Atque ad hunc modū iis quibus in diuersis mēbris
25 pugnantia tēperamēta sunt, consulendum censemus. Quibus verò in vna qualibet simili instrumentaliue parte imparitas tēperamenti visitur, de iis alio opere agetur.